

varrubias, Sobrino i el *DAut.* (Colon, *Enci. L. Hisp.*, 228-9; *artesanía*).

Artista ['home de ciència aplicada': «l'*artista* dix --- als cardenals que totes les ciències demunt dites acordàs hom a breus començaments necessaris e qui decorreguessen per art», Lluïl, *Blanq. NCl.* II, 201.15; acc. que resta vigent almenys fins al S. xvi, *DAG.*, *DBal.*, *AlcM*, i deu ser la que tenim encara en anotació barcelonina de 1547 «entre ciutadans y cavallers de una, y mercaders, *artistes* y menestrals de altra era diferència sobre que --- els mercaders, *artistes* y menestrals no volgueren votar», Bruniquer, *Rubr.* I, 107]; l'acc. moderna, junt amb *artistament*, apareix ja 1695, *Lacay.*; *artistic* [1868, *SLitCosta*; Verdaguier, etc.]. *Artitzat* [-izat c. 1460, *Spill*, i en el *Tirant* de Galba, *DAG.*, *AlcM*] potser segons el model de *matissat*; *artisar* tr. [Guimerà].

Inert [Lab. 1839 «desidiós, mandra, dropo»; Ed. Fontserè, 1911-32, *CiFiNat.*, pp. 100, 10 «amb poca afinitat química», pres del ll. *iners*, -rtis, 'sense capacitat, sense talent', 'inactiu, inert'; *inèrcia* [1803, *Belv.*]; 'droperia', Lab. 1839; 'velocitat adquirida', Fontserè, o. c. 10.

Per a *artifell* o *tifell* i el seu probable ètimon *ARTIFICULUS, veg. *VidesR*, gloss., p. 201, i aci *ATUELL.*

Enartar [c. 1901, JRuyra] derivat de *art* en el sentit de 'engany artificios' [cf. supra *arter*], mot comarcal empordanès i selvatà, molt més recent que el cast. *enartar* [fi S. xii, *DCEC* I, 290b8] i potser tanmateix no manllevat d'aquest, que en castellà no ha estat mai mot gaire estès; *ennartar* Serra, *AORBB* v, 229, «fascinar per art o sortilegi» a Peralada; *enartador*; *enartament*.

CPT.: *Artefacte* [-to, Lab. 1839], pres del ll. *arte factus* 'fet amb art o traça'; potser d'una pronúncia vulgar cast. *artefautos* [-acto, mj. S. XVIII] ve la forma igualadina *artifaus* (*DAG.*). *Artífex* [S. xv, *AlcM*, *DAG.*; *artífice*, 1639, *AlcM*], pres del ll. *artífex*, -ificis, format amb *facere* 'fer'. *Artífici* [Lluïl, *AlcM*, *DAG.*], pres del ll. *artificium* id.; *artificial* [Lluïl], del ll. *artificialis*; *artificialitat*; *artificiar* [S. XIV]; *artificiatiu* [Lluïl]; *artificios* i -osament [S. xv], ll. *artificiosus*. *Artimanya* [S. xvi, Nebrija; *Belv.*]; sembla haver-se usat també alguna vegada en català no recent, si bé força menys propagat que en castellà, veg. *DCEC* I, 290n25-42].

¹ Sembla llegir-se com a masculí en el primer, si bé hi ha lligadura. A l'Edat Mitjana és masculí o bé ambigu, encara que fóra massa assegurar que no hi hagi algunes altres excepcions. En el S. xix ha predominat molt l'altre gènere. En el *DTO.* hi són tots dos (*son art* repetidament). — ² De primer una tira de gent no veia l'altra, després s'anaven acostant a mida que se'ns atansava el còp, i es tornava joia la gatzara, quan l'endevinàvem tan feixuc de peix. El 1930 m'hi descriuven les següents parts i peces: *còp*, *coll*, *els intrès*, *les bandes*, *els calons* i *els petillos* que van «encimolsats» als intrès.

ARTALET, 'espècie de pastís' [c. 1460], cast. *arta-*

lete; l'origen mossàrab acastellanat que indico en el *DCEC* IV, 925a56-b10 és més convincent que l'acceptat amb grans reserves en el *DCEC* I, 289-90, si bé aquell també incert; els altres indicats en *AlcM* no es poden pendre seriosament (identificar amb el nom de persona medieval cat.-arag. *Artalet* [Muntaner], dim. poc freqüent de *Artal*, restaria ben dubtós mentre no es trobi alguna dada positiva en què això recolzi).

ARTANITA, 'cyclamen balearicum' [1839, Fc. Oliveres, en Colmeiro IV, 13], de l'àr. *artaniṯā* id., per al qual veg. *DCEC* I, 290; sembla haver-hi una variant *artanica* (*DAG.*), que potser és la que hem de llegir (suplint tilde de nasal damunt la e) en la Lleuda tortosina del S. XIII: «carga de blanc de lavar, 12 drs.; dóna jueu, 12 drs.; *carga d'artbeyca*, 12 drs.; traca de cuys de bou: 10 drs.» (*Costums de Tort.*, ed. Oliver, p. 417).

Artec, V. *art* *Artefacte*, V. *art* *Arteica*, V. *artanita* *Artell*, V. *article* *Artellaria*, V. *artilleria* *Artemeia*, *artemenya*, *artemèsia*, *artemisa*, *artemisía*, *artemisina*, V. *altimira* *Artenç* (?), potser err. de lectura per *argenç* *Artenica*, V. *artanita* *Arter*, *arteria*, V. *art*

ARTÈRIA, 'vas o conducte que condueix la sang del cor a les parts del cos', pres del ll. *arteria* i aquest del gr. *ἀρτηρία* □ 1.ª doc.: fi S. xv i 1525, *AlcM*; OPou, *ThPu.*, a. 1575: «arteries són una part del cos com les venes --- hixen del cor, sanc vermella, clara, espiritos» [p. 273, i n'anomena algunes].

DERIV.: *Arteriàc*. *Arterial* [mj. S. xv, Cauliac]; *arterialitzar*, -ació. *Arteriola*. *Arteriós*. *Arteriitis*.

CPT.: *Arteriectàsia*. *Arteriografia*. *Arteriologia*; *arteriològic*. *Arteriocapillar*. *Arteriovenós*. *Arteriomaldàcia*. *Arteriotomia*. *Arteriosclerosi*; *arterioscleròtic*.

Arterós, V. *art* *Artés*: la combinació del sufix pre-romà -ESSE amb un nom de persona tardà, suposada per Hubschmid, és ben inversemblant (més aviat, veg. ARTO-, s. v. *arç*) *Artesa*, NL V. *DCEC* I, 291b1-6 *Artesà*, *artesanía*, V. *art*

ARTESIÀ pou ~, pres del fr. *artésien* 'pertanyent a l'Artois', regió on es varen obrir primer aquesta mena de pous. □ 1.ª doc.: 1887 (*AlcM*).

Artesonat, castellanisme inadmissible (*DCEC* I, 291b9) per *TEGINAT* o *enteixinat* *Artet*, V. *art* *Artètic*, V. *artritic* *Artiaca*, V. *diaca* *Artibanc*, V. *arquibanc* (ARCA)

ARTIC, 'pertanyent al pol nord', pres del ll. *arcticus* i aquest del gr. *ἀρκτικός* id., derivat de *ἄρκτος* 'ós', 'el Carro Gran i Petit, o Óssa'. □ 1.ª doc.: Lab. 1839; ja va usar-lo Febrer, princ. S. xv, en el seu calce de la *Comèdia* dantesca.

Antàrtic, gr. *ἀνταρκτικός*, deriv. d'*ἄρκτικός* amb prefix *ἀντι*- 'oposat'. *Artoide*: de *ἄρκτος* 'ós' + *εἶδος*